

W. F. Albright: *Von der Steinzeit zum Christentum. Monotheismus und geschichtliches Werden*. 492 bladzijden. Sammlung Dalp. Franck, Bern, 1949.

Vermoedelijk zullen er slechts weinigen zijn, die zich tot het beoordelen van dit indrukwekkende werk, dat velerlei gebied beslaat, bevoegd achten. Hier zal met een schuchtere aankondiging worden volstaan.

Dit vertaalde boek verscheen oorspronkelijk in Amerika in 1940, en daarna weer in 1946 onder de titel: *From the stone age to Christianity*. De schrijver is hoogleraar in de semietische talen in Baltimore en tevens een groot kenner van de geschiedenis, onder andere van Palestina, in welks rijke archaeologische bodem hij opgravingen heeft gedaan.

In het voorwoord deelt hij mede van huis uit Protestant te zijn en dat te zullen blijven, al zijn zijn vrouw en kinderen Katholiek. Hij neemt, volgens eigen zeggen, een tussenplaats in tussen liberaal Katholicisme en Protestantisme.

Voor hem „bedeutet die stoffliche und alltägliche menschliche Welt bloß ein wenig bekannte Grundlage für die rein geistige Welt, wo der Mensch ohne Gott heute noch hilfloser dasteht als je”.

Deze uitspraak moet gezien worden naast de verzekering, dat hij niet als theoloog, doch als archeoloog en „Althistoriker” schrijft, waarbij het zijn doel is de voortdurend groeiende betekenis van de archaeologie en de wetenschap van het oude Oosten voor de filosofie der geschiedenis en de Christelijke theologie aan te tonen.

Nu, wie enige bladzijden in dit boek leest, bemerkt onmiddellijk, dat hier een meester spreekt met een brede visie uit een veelheid van bezonnen kennis. In het eerste hoofdstuk wordt met forse lijnen en toch met grote nauwkeurigheid van feitenweergave de ontwikkeling der archaeologie geschetst, zoals die door de studie van schriftelijke en niet-schriftelijke documenten heeft plaats gevonden. Dan volgt een beschouwing gewijd aan de filosofie der historie, waarin uiteraard figuren als Hegel en Toynbee ter sprake komen, en een organistische richting wordt ingeslagen.

Eerst dan vangt de schrijver aan met de ontwikkeling van de godsdienstige opvattingen, zoals de gegevens der archaeologie die leren, eerst in een hoofdstuk, *Praeparatio* genoemd, vooral in Egypte en Mesopotamië, daarvan van Israël, tegen de achtergrond van de oude Oosterse wereld. Zo schetst hij de opkomst van het monotheïsme, dat steeds zuiverder wordt, om in het laatste hoofdstuk (*Als die Zeit erfüllt war...*) de komst van Jezus Christus te schilderen. En dan maakt hij halt: de historicus mag het heiligdom der Christelijke mysteriën niet binnentreden zonder zijn schoenen te ontbinden. Niets gelooft hij minder, dan dat de mens zich aan zijn eigen schoenriemen omhoog heeft getrokken (Breasted). Neen: „Das Bild als Ganzes erlaubt den zuversichtlichsten Glauben an Gott und Gottes Plan für die Menschheit”.

Ik meen niet beter te kunnen doen dan deze aankondiging van dit archaeologisch, godsdienst-historisch meesterwerk, dat uitmunt door geleerdheid en gedragen wordt door bescheidenheid en vroomheid, te besluiten met de laatste zin van 's schrijvers Epiloog, dus de laatste regels van het gehele boek:

„Wir brauchen eine Wiedererweckung des Glaubens an den Gott der majestätischen Theophanie vom Berge Sinai, an den Gott von Elias Vision am Horeb, an den Gott der jüdischen Exulanten in Babylonien, an den Gott der Passion in Gethsemane....” G. A. LINDEBOOM.

Dr J. Fabricius-Möller: „Een eerlijke sexuele moraal”. D. A. Daamens Uitgeversmaatschappij N.V., 's-Gravenhage, 1954 (82 blz.).

Van deze Deense schrijver-arts verscheen in het Nederlands: „Over het samenzijn van man en vrouw”, destijds in ons tijdschrift besproken.